

Statlig planvedtak i vindkraftsaker og etterfølgende endringer av konsesjonen

Juridisk utredning avgitt av forskningsprofessor Ole Kristian Fauchald ved Fridtjof Nansens Institutt

til Motvind Sørvest¹

Dato 15. oktober 2020

Innhold

Oppsummering	1
1. Utredningens utgangspunkter	2
2. Seks saker om statlig arealplaner for vindkraftverk	4
3. Hvilke deler av et konsesjonsvedtak gjøres til statlig arealplan?	7
4. Begrenser statlig arealplanvedtak endringer i konsesjonsvilkårene?	9
5. Kan endringer i vedtak om statlig arealplan delegeres til NVE?	10
6. Hva er forholdet mellom statlig arealplan og detalj- og MTA-plan?	11
Vedlegg 1: Oppsummering av utredning om statlige planvedtak i vindkraftsaker	13
Vedlegg 2: Skriftlig spørsmål fra Arne Nævra (SV) til olje- og energiministeren	14

Oppsummering

Utredningen legger til grunn en bred forståelse av hva som utgjør etterfølgende endringer av en konsesjon. Den redegjør kort for seks saker der statlig arealplan har blitt vedtatt som følge av uenighet mellom kommunen og energimyndighetene, og bruker noen av disse sakene til å illustrere problemstillingene som drøftes. Utredningen drøfter fire hovedproblemstillinger, og konkluderer som følger:

1. Til spørsmålet om hvilke deler av et konsesjonsvedtak gjøres til statlig arealplan konkluderes det med at bare de elementer av et konsesjonsvedtaket som er rettslig bindende omfattes av det statlige arealplanvedtaket. Dette innebærer at det statlige arealplanvedtaket som et utgangspunkt må antas å være begrenset til å omfatte geografisk avgrensning av området der

¹ Utredningen er utført i henhold til avtale datert 11. september 2020. Avtalen setter følgende ramme for utredningen: «en kort utredning om forholdet mellom et eksisterende vedtak om å gjøre en konsesjon til statlig plan og etterfølgende endringer av konsesjonen.»

utbyggingen skal finne sted og maksimalt installert effekt. Utover dette vil det kunne forekomme spesifikt fastsatte vilkår i konsesjonsvedtaket som også vil være rettslig bindende.

2. Til spørsmålet om statlige arealplanvedtak begrenser etterfølgende endringer av konsesjonsvilkårene konkluderes det med at en etterfølgende detalj- eller MTA-plan ikke kan gjøre endringer i det som er bindende angitt i konsesjonsvedtaket slik dette foreligger når det fattes vedtak om å gi det virkning som statlig arealplan. Eventuelle endringer må fattes som et vedtak om endring av konsesjonen og det må fattes vedtak om at endringen gis virkning som statlig arealplan.
3. Til spørsmålet om endringer i vedtak om statlig arealplan kan delegeres til NVE konkluderes det med at det er uklart om det er adgang til å fatte vedtak om slik delegering. Det er også uklart om det per i dag er fattet et slikt vedtak. Det er behov for å avklare kompetansefordelingen mellom departementet og NVE på dette punktet.
4. Vedrørende forholdet mellom statlig arealplan og detalj- og MTA-plan trekker utredningen et skille mellom om det foreligger detalj- og MTA-planer på tidspunktet for det statlige planvedtaket. Dersom slike planer foreligger, konkluderes det med at også disse planene er omfattet av det statlige arealplanvedtaket. Dette gjelder trolig selv om det statlige arealplanvedtaket bare viser til konsesjonen. Dersom vedtak om detalj- og MTA-planer fattes etter det statlige arealplanvedtaket, er utgangspunktet at de ikke får virkning som statlig arealplan. Avslutningsvis påpekes det kommunal plankompetanse ikke er utelukket i områder som omfattes av statlig arealplanvedtak.

1. Utredningens utgangspunkter

Denne utredningen bygger på og må leses i sammenheng med tidligere utredning om statlige planvedtak i vindkraftsaker.² Hovedfunnene fra den tidligere utredningen er, for å lette lesningen av denne utredningen, gjengitt i vedlegg 1. Utredningen ble tema for skriftlig spørsmål til Statsråden i Stortinget. Spørsmålet og Statsrådets svar er gjengitt i vedlegg 2. Som fremgår av svaret i vedlegg 2 er Statsråden uenig i sentrale konklusjoner i min første utredning. Det fremkommer imidlertid ikke nye rettslige argumenter i Statsrådets svar som ikke ble hensyntatt i utredningen. Jeg ser derfor ingen grunn til å revurdere det rettslige resonnementet og konklusjonene i utredningen.

I statsrådets svar er det verdt å merke seg en opplisting (med forbehold om at den kanskje ikke er uttømmende) av saker der det er fattet vedtak om statlig plan. Listen omfatter tre vedtak som er fattet etter anmodning fra vertskommunen,³ og fem vedtak der «OED stadfestet konsesjonen i forbindelse med klagebehandling eller i forbindelse med detaljer i sluttfasen og/eller mens prosjektet var under

² Ole Kristian Fauchald, Adgangen til og prosedyrer for å fatte statlig planvedtak i vindkraftsaker, utredning avgitt til Aksjonsgruppa mot vindkraftutbygging på Faurefjell, 18. juli 2020, <https://www.jus.uio.no/iior/personer/vit/olefa/dokumenter/fauchald-utredning-statlige-arealplaner-vindkraft-2020.pdf>.

³ 1) Roan, Kvenndalsfjellet og Storheia vindkraftverk på Fosen; 2) Sørfjorden vindkraftverk i Hamarøy; 3) Øyfjellet vindkraftverk i Mosjøen.

bygging.»⁴ Det vil innledningsvis bli gjort kort rede for disse fem sakene samt et etterfølgende vedtak om statlig arealplan som ikke ble omtalt i Statsrådets svar (punkt 2).

Her skal jeg gå nærmere inn på rettsregler som gjelder der det er fattet gyldig vedtak om å gi en vindkraftkonsesjon status som statlig arealplan og det deretter skjer endringer i konsesjonen. Det legges til grunn en bred forståelse av hva som utgjør «endringer i konsesjonen». Blant de etterfølgende vedtak som kan utgjøre endringer av konsesjonen kan vi tenke oss:

1. Forlengelse av frist for igangsetting og / eller ferdigstillelse av utbyggingen,
2. Endringer av konsesjonsvilkår,
3. Endringer av planområdets geografiske utstrekning, og
4. Etterfølgende vedtak av detaljplan eller MTA-plan.

Denne listen angir formodentlig de mest praktiske situasjonene, men er ikke ment å være uttømmende. Med utgangspunkt i denne listen og den tidligere utredningen, vil følgende hovedproblemstillinger bli drøftet nedenfor:

1. Hva er innholdet i konsesjonsvedtaket og hvilke deler av dette vedtaket gjøres til statlig arealplan? (punkt 3)
2. Kan det statlige arealplanvedtaket innebære begrensninger for etterfølgende endringer av konsesjonen? (punkt 4)
3. Kan det statlige arealplanvedtaket delegerer endringsadgang til konsesjonsmyndigheten, og må i tilfelle dette gjøres uttrykkelig i arealplanvedtaket? (punkt 5)
4. Omfatter det statlige arealplanvedtaket etterfølgende detaljplan eller MTA plan? (punkt 6)

Ingen av disse problemstillingene har vært vurdert i relevante lovforarbeider eller veiledere utarbeidet av statlige myndigheter. Heller ikke relevante stortingsmeldinger, inklusive Meld. St. nr. 28 (2019-2020) Vindkraft på land som for tiden er til behandling,⁵ nevner disse problemstillingene. Innenfor rammene av denne utredningen vil det ikke være rom for noen uttømmende drøftelse av disse problemstillingene.

For temaene som vil bli drøftet her oppstår det særskilte problemstillinger knyttet til konsekvensutredninger og norsk gjennomføring av EU-direktivene om konsekvensutredning av planer og prosjekter.⁶ Disse problemstillingene blir ikke utredet her.

⁴ 1) Andmyran vindkraftverk på Andøya; 2) Haram vindkraftverk i Ålesund; 3) Tysvær vindkraftverk; 4) Tellenes vindkraftverk i Dalane; 5) Skurvenuten i Gjesdal. Se omtale av disse sakene nedenfor.

⁵ Statlig arealplan er svært summarisk omtalt i stortingsmeldingen, se Meld. St. nr. 28 (2019-2020) Vindkraft på land, s. 27-28.

⁶ Direktiv 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment; og direktiv 2011/92/EU on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, som endret av direktiv 2014/52/EU.

2. Seks saker om statlig arealplaner for vindkraftverk

Omtalen av sakene er tatt med for å illustrere problemstillingene som skal drøftes i de kommende punktene. For *Andmyran* vindkraftverk ga NVE konsesjon med en installert effekt på 160 MW i 2006. Etter klage opprettholdt OED vedtaket den 2. mars 2010, og dette vedtaket ble gitt virkning som statlig arealplan. I klagesaken ble noen av de mest verdifulle myrområdene tatt ut av planområdet. *Andmyran Vindpark AS* søkte i 2011 om utvidelse av planområdet sørover for å kunne opprettholde total installert effekt etter ovennevnte reduksjon av arealene. NVE godkjente endring av konsesjonen den 14. mars 2012. NVE fattet siden vedtak om utsatt frist for idriftsettelse og forlenget konsesjonstid som ble påklaget og opprettholdt av OED 24. mars 2020.⁷

I saken om *Haram* vindkraftverk ble vedtak om statlig arealplan fattet sammen med OEDs vedtak i klagesak 14. desember 2009. Her ble vedtaket utformet som følger: «I medhold av lov om planlegging og byggesaksbehandling § 6-4 tredje ledd vedtar Olje- og energidepartementet at det endelige konsesjonsvedtaket av dags dato uten videre skal ha virkning som statlig arealplan.» Klagevedtaket som sådant har imidlertid ikke karakter av en egen konsesjon, og det utgjør en stadfestelse av NVEs konsesjonsvedtak med tillegg av et vilkår om overvåkning av virkninger for fugl.⁸

Konsesjonen til *Tysvær* vindkraftverk medførte konflikt mellom kommunen og OED om kabling av kraftledningen. Det medførte at OED fattet vedtak om statlig arealplan. Det ble inntatt følgende beskrivelse av innholdet i vedtaket:

Departementet viser til at den statlige reguleringsplanen er identisk med utkastet til reguleringsplan [utarbeidet av kommunen og] revidert 11. mai 2007, bortsett fra at reguleringsbestemmelsenes punkt 3.3 første avsnitt er endret dithen at total maksimal høyde på vindmøllene er økt fra 125 meter til 127, 5 meter. Dette er en mindre vesentlig endring som ligger innenfor den gitte konsesjonen etter energiloven, og som ikke gjør det nødvendig å legge reguleringsplanen ut til nytt offentlig ettersyn.⁹

I vedtaket er det også tatt inn en bestemmelse om utarbeiding av detaljplan: «Eventuell detaljplan skal utarbeides i nært samarbeid med Tysvær kommune og godkjennes av NVE før anleggsarbeidene igangsettes, jf konsesjonsvilkårenes post 11.» Dette vedtaket er dermed ikke et eksempel på at konsesjonen er gjort til statlig plan, men derimot et eksempel på at staten har vedtatt en egen statlig arealplan basert på kommunens utkast til reguleringsplan med visse justeringer. Dette vedtaket ble fattet under plan- og bygningsloven av 1985, og altså før bestemmelsene om å gjøre konsesjon til statlig arealplan trådte i kraft.¹⁰ I 2020 oppsto det problemstillinger om anleggsarbeider på en tilførselsvei for transport av deler til kraftverket. Denne problemstillingen lot seg ikke løse innenfor rammene av den

⁷ Informasjonen er hentet fra OED, *Andmyran* vindkraftverk – klage på NVEs vedtak om utsatt frist for idriftsettelse og forlenget konsesjonstid – vedtak, 24. mars 2020.

⁸ OED, *Haram Kraft AS og Tafjord Kraftnett AS - Haram vindkraftverk og 132 kV nettillmytning* — klage, 14. desember 2009, s. 6-8.

⁹ OED, *Tysvær kommune- vedtak om statlig reguleringsplan etter plan-og bygningsloven § 18 for Tysvær vindkraftverk med tilhørende elektriske anlegg og tilleggsanlegg*, 12. juni 2009.

¹⁰ Vedtaket ble fattet 12. juni 2009, plandelen i pbl trådte i kraft 1. juli 2009.

statlige arealplanen. I NVEs svar til utbygger ble det dermed uttalt: «Hvis den kommunale planleggingen ikke kan forventes å føre til et resultat som kan godtas av staten, kan OED fatte vedtak om statlig arealplan etter pbl. § 6-4.»¹¹ Kort tid deretter fattet OED vedtak om statlig arealplan sammen med vedtak i 25 klagesaker om endringer i konsesjonen og MTA/detaljplan.¹² Tysvær kommune motsatte seg vedtak om statlig arealplan med hovedbegrunnelse om at vedtaket «vil sette kommunen sin planmyndighet til sides uten at det er særlige nasjonale interesser som skal ivaretas i denne saken.» Kommunen fremmet en omfattende argumentasjon for sitt standpunkt med særlig vekt på mangler ved konsekvensutredningene. I vedtaket om statlig arealplan uttaler departementet til kommunens hovedbegrunnelse: «Vilkårene i § 6-4 første ledd for statlig arealplan gjelder ikke ved statlige planvedtak etter tredje ledd.» Departementet redegjør ikke for grunnlaget for tolkningen av bestemmelsen. Det fremkommer heller ikke noen kommentarer til de påpekte manglene ved konsekvensutredningene. Følgende blir anført som begrunnelse for vedtaket om statlig arealplan:

Departementet har forståelse for at konsesjonæren ikke kan vente lenger på en avgjørelse hensett til et rimelig krav om å få fullført prosjektet i tide. Det er også grunn for konsesjonæren til forvente forutsigbarhet i slike omfattende utbygginger av infrastruktur. Departementet har på dette grunnlag kommet til at anmodningen om statlig plan for utvidelsen av planområdet skal tas til følge.¹³

Av vedtakets begrunnelse fremgår det følgelig at departementet har ansett hensynet til konsesjonæren som avgjørende for vedtaket om å gi konsesjonen virkning som statlig arealplan.

For *Tellenes* vindkraftverk ble det fattet separat vedtak om statlig arealplan etter at klagesakene var endelig avgjort. Vedtaket kom etter at det var kommet inn en anmeldelse av konsesjonæren anmeldt og en omfattende saksbehandling knyttet til virkninger av prosjektet for en drikkevannskilde og konsesjonærens beredskapsplaner. Vedtaket ble fattet på grunnlag av søknad fra konsesjonæren.¹⁴ Konsesjonæren hadde vedlagt brev fra kommunen til utbygger med følgende utsagn: «... med grunnlag i prosjektets behov for hurtig fremdrift, og manglende fremme av en slik søknad om dispensasjon tidligere i prosessen, anbefale tiltakshaver å fremme søknad til Olje- og Energidepartementet om at det fattes vedtak om statlig plan.» På dette grunnlag antok OED at kommunen var positiv til vedtak om statlig plan, og fattet vedtaket uten foreleggelse for kommunen. I ettertid viste det seg at Sokndal

¹¹ NVE, NVEs tilbakemelding på henvendelse vedr. arbeider på Hersdalsvegen - Tysvær vindkraftverk, 20. mars 2020.

¹² OED, Tysvær vindkraftverk – klage på NVEs godkjenning av endring av MTA- og detaljplan, MTA for 132 (66) kV nettilknytning, konsesjonsendringer og samtykke til ekspropriasjon. Vurdering av anmodning om å trekke tilbake gjeldende konsesjon. Statlig plan, 16. april 2020.

¹³ Ibid. s. 17-18. I begrunnelsen vises det også feilaktig, jfr. redegjørelsen over, til at «konsesjonen til Tysvær vindkraftverk ble gitt med virkning som statlig plan.»

¹⁴ Se OED, *Tellenes Vindpark* - vedtak om statlig planvirkning, 17. februar 2017; og sak 2016/3326 - *Tellenes Vindpark DA* - Bygging av *Tellenes vindpark* i Sokndal kommune i Rogaland (<https://einnsyn.no/saksmappe?id=http%3A%2F%2Fdata.einnsyn.no%2Fnoark4%2FSaksmappe--977161630--3326--2016>).

kommune ikke støttet vedtaket, og kommunen ba departementet omgjøre vedtaket fordi det var fattet på feil grunnlag. OED omgjorde ikke vedtaket.¹⁵

Gjesdal kommune avsto å gi dispensasjon til *Skurvenuten* vindkraftverk etter at det var blitt fremmet klage fra en annen næringsdrivende mot det opprinnelige dispensasjonsvedtaket. I forbindelse med høring av kommunen i saken om statlig arealplan uttalte kommunestyret:

- Formannskapet/kommunestyret er den overordnede planmyndigheten i kommunen. Kommunens planansvar og rollen som samfunnsutvikler ønskes opprettholdt også i denne saken.
- Konesjonen har i liten grad vurdert utfordringene mellom vindkraftverket og næringsområdet Skurve nord. Vurderingsgrunnlaget er dermed ikke godt nok til at konsesjonen bør gis virkning som statlig plan i dette tilfellet.
- Den siste søknaden fra ASKO om dispensasjon er grundig behandlet og klar for oversendelse til fylkesmannen i disse dager (dersom det forrige vedtaket opprettholdes). Formannskapet mener at kommunen og fylkesmannen vil være de beste til å fatte en grundig og riktig avgjørelse i denne saken.

Departementet fattet likevel vedtak som følger: «Konsesjonen til bygging og drift av *Skurvenuten* vindkraftverk i Gjesdal kommune, gitt ved NVEs vedtak av 19. mai 2014, gis virkning som statlig plan, jf. plan- og bygningsloven § 6-4 tredje ledd.»¹⁶

Den statlige arealplanen som ikke ble omtalt i Statsrådets svar, *Gismarvik* vindkraftverk, ble vedtatt i forbindelse med OEDs klagebehandling av to vedtak fra NVE om justert plassering av planområdene rundt turbinene, bygging av adkomstveier, nettilknytning, MTA-plan, forlenget frist for idriftsettelse og forlenget konsesjonstid.¹⁷ I saken viste departementet til følgende stortingsvedtak av 19. juni 2020:

Stortinget ber regjeringen vurdere hvorvidt behandlingen av gitte vindkraftkonsesjoner har fulgt energilovgivningen og forvaltningslovens krav. Dersom det skulle foreligge feil eller mangler i konsesjonen som er i strid med lovgivningens krav skal forvaltningen stanse vedtaket.

Departementets vedtak kommenterer denne tematikken som følger i vedtaket:

Departementets behandling for å følge opp anmodningsvedtaket har vært rettet mot de feil og mangler som kunne være av en slik art at det ville være rettslig adgang etter forvaltningsloven og alminnelige ulovfestede forvaltningsregler, til å omgjøre de vedtakene som konsesjonsmyndighetene har fattet om *Gismarvik* vindkraftverk.

Departementet konkluderer med at det ikke foreligger feil eller mangler ved vedtakene, som kan medføre ugyldighet.

¹⁵ OED, Statlig plan for Tellenes vindpark, 3. mars 2017.

¹⁶ OED, *Skurvenuten* vindkraftverk - vedtak om statlig planvirkning, 14. september 2017.

¹⁷ OED, *Gismarvik* vindkraftverk - klager på MTA/detaljplan, endring av konsesjon, vedtak om statlig arealplan og med rettslig gjennomgang av konsesjonsvedtakene, 5. oktober 2020.

Til spørsmålet om vedtak av statlig arealplan hadde Tysvær kommune følgende kommentarer:

Kommunestyret mener at Olje- og energidepartementet ikke kan gi konsesjonen til Gismarvik Vindkraftverk virkning som statlig plan etter plan- og bygningsloven § 6-4 på følgende grunnlag;

- Omsøkt utbyggingsløsning har ikke endelig konsesjon
- Dispensasjonssøknad etter plan og bygningsloven er ikke endelig behandlet av kommunen
- Det foreligger ikke vesentlige nasjonale eller regionale interesser som må ivaretas gjennom statlig plan i denne saken.

Til disse punktene anfører departementet at planavklaring er påkrevd for å kunne realisere prosjektet «i henhold til den endelige konsesjonen» og «at det ikke kreves at det foreligger nasjonale eller regionale interesser for å gi en konsesjon til et vindkraftverk virkning som statlig plan», med en kort henvisning til forarbeidene til pbl. Vedtaket om statlig arealplan er formulert som følger: «Med hjemmel i plan- og bygningsloven § 6-4 tredje ledd, jf. energiloven § 3-1 fjerde ledd, gis konsesjonen til Gismarvik vindkraftverk virkning som statlig arealplan.»

3. Hvilke deler av et konsesjonsvedtak gjøres til statlig arealplan?

Energiloven har følgende regler om innholdet i konsesjonsvedtaket i § 2-2 annet og tredje ledd:

Konsesjon etter kap. 3, 4 og 5 gis for et begrenset tidsrom av inntil 30 år regnet fra da konsesjonen ble gitt.

Konsesjon gis til bestemt person, selskap, lag, kommune eller fylkeskommune.

Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk (T-1458) legger opp til følgende praksis for utløp og fornying av konsesjon (s. 8):

Konsesjon gis for 25 år. Ved endt konsesjonsperiode må tiltakshaver søke om ny konsesjon dersom driften skal opprettholdes. Ved konsesjonsbehandlingen vil det gjøres en vurdering av om driften skal få fortsette eller om anlegget bør avvikles som følge av lokale erfaringer med drift av vindkraftanlegget eller endrede forhold.

I tillegg angir energiloven § 3-5 hvilke vilkår som *kan* oppstilles i konsesjonene:

For konsesjoner etter §§ 3-1 og 3-2 kan departementet gi nærmere forskrifter og fastsette vilkår:

1. av hensyn til etterspørsel av elektrisk energi og til en rasjonell energiforsyning,
2. om påbegynnelse, bygging, utførelse, idriftsettelse, vedlikehold, drift og nedleggelse av det elektriske anlegget,
3. om utnyttelse av det enkelte kraftverk,
4. for å unngå skader på natur og kulturverdier,
5. om konsesjonærens organisasjon og kompetanse, kompetanse hos den som overlates driftsoppgaver og bestemmelser som regulerer bortsettelse av drift.

Departementet kan i forbindelse med den enkelte konsesjon fastsette ytterligere vilkår dersom det finnes påkrevet av allmenne eller private interesser.

Det er ikke utarbeidet egne forskrifter for hvilke vilkår som kan eller skal oppstilles, men energilovforskriften § 3-5 inneholder noen generelle krav til den som får konsesjon. Dette dreier seg om drift, vedlikehold og modernisering av anlegget, miljø- og landskapsmessige ulemper, beredskap, og nedleggelse av anlegget. Dette er krav som gjelder uavhengig av om de er omtalt i konsesjonen.

I praksis hefter det uklarhet ved hva som er innholdet i og dermed også rettsvirkningene av konsesjonsvedtak om vindkraft. NVE og OED har i sin praksis ofte lagt seg på en minimumsforståelse av rettsvirkningene av slike vedtak, der man har hevdet at vedtakene angir et planområde og en øvre grense for samlet installert effekt for kraftverket.¹⁸ I stortingsmeldingen om vindkraft finnes det ikke noen avklaring av hva et konsesjonsvedtak forventes å inneholde av rettslig bindende elementer. Noen spredte utsagn gir imidlertid en viss veiledning:

Dersom det gis konsesjon vil konsesjonsvedtaket avklare arealbruken ... Ved en konsesjon fastsettes det dels standardvilkår og dels vilkår som er spesielt tilpasset det enkelte vindkraftverket. [s. 23]

I konsesjonen spesifiseres blant annet maksimal installert effekt og planområdets yttergrenser. Endringer av forhold som er spesifisert i konsesjonen eller endringer utenfor planområdet, er konsesjonspliktige. I slike tilfeller må konsesjonær sende en søknad om konsesjonsendring til NVE. Eksempler på slike forhold kan være endringer i samlet installert effekt, plassering av transformatorstasjon, spenningsnivå og/eller trasé for kraftledning, planområdegrense, større justeringer av trasé for adkomstvei eller endring av frister satt i konsesjonen. [s. 24]

Konsesjon til vindkraftverk gis til et nærmere geografisk avgrenset planområde, og til en maksimal installert effekt. I tillegg settes det standardvilkår og spesielle vilkår basert på de lokale forholdene. [s. 42]¹⁹

Ettersom vedtak om å gi konsesjonen virkning som en statlig arealplan er et vedtak om rettsvirkningene av konsesjonen, må vi anta at bare de elementer av et konsesjonsvedtaket som er rettslig bindende avgjort omfattes av det statlige arealplanvedtaket. Dette innebærer at det statlige arealplanvedtaket som et utgangspunkt må antas å være begrenset til å omfatte konsesjonens bestemmelser om geografisk avgrensning av området der utbyggingen skal finne sted samt at formålet innenfor dette området er å realisere et vindkraftverk som maksimalt har den angitte installerte effekten.²⁰ Utover dette vil det forekomme spesifikt fastsatte vilkår i konsesjonsvedtaket, noen standardiserte og andre spesielt utformet for det aktuelle prosjektet, som også vil være rettslig bindende. Imidlertid vil som et utgangspunkt ikke antall, størrelse eller plassering av turbinene eller utforming av anleggsvei og

¹⁸ Se eksempelvis omtalen i NVE, Forslag til nasjonal ramme for vindkraft, 1. april 2019, s. 29.

¹⁹ Meld. St. nr. 28 (2019-2020) Vindkraft på land, s. 23, 24 og 42.

²⁰ Høyesteretts dom i Rt-2011-780 kan være illustrerende for tilnærmingen som har vært fulgt i disse sakene. Se også Gulating lagmannsretts dom LG-2013-89583.

tilkobling til strømmettet være bindende avgjort i konsesjonssaken. Disse elementene er dermed normalt ikke en del av det statlige arealplanvedtaket.

4. Begrenser statlig arealplanvedtak endringer i konsesjonsvilkårene?

De delene av en konsesjon som er gitt virkning som statlig arealplan kan bare endres ved å endre konsesjonsvedtaket. Dette betyr at jo mer som gjøres til en del av de rettslige elementene i en konsesjon, jo mindre kan endres i ettertid uten å også gjøre endring i konsesjonsvedtaket. Ettersom konklusjonen på forrige punkt er at kun de deler av en konsesjon som er rettslig bindende er en del av det statlige arealplanvedtaket, samt at myndighetenes praksis innebærer at kun få elementer av et konsesjonsdokument anses som bindende avgjort i konsesjonsvedtaket, betyr dette at mange av de forhold som er omtalt i konsesjonen og som utgjør basis for konsekvensutredningen og myndighetenes vurdering av om konsesjon skal gis, ikke er å anse som en del av den statlige arealplanen. Særlig viktig er det at de temaene som forutsettes avklart i etterfølgende detalj- og MTA-plan ikke kan anses som en del av det statlige arealplanvedtaket. På dette punktet blir konsesjonens virkning som statlig arealplan sammenlignbart med kommuneplanens arealdel; det fastsettes kun noen overordnede rammer for hva områdene skal brukes til.

En etterfølgende detalj- eller MTA-plan kan ikke gjøre endringer i det som er bindende angitt i konsesjonsvedtaket slik dette foreligger når det fattes vedtak om å gi det virkning som statlig arealplan uten at disse endringene vedtas som endring av konsesjonen. På dette punktet vil følgelig «bordet fange»; konsesjonen setter noen absolutte grenser for den etterfølgende utformingen av prosjektet. Dersom det skal fattes vedtak om slike endringer oppstår spørsmålet om et slikt endringsvedtak automatisk får virkning som statlig arealplan eller om det må fattes et eget vedtak om at det skal ha virkning som statlig arealplan.

Et eksempel på en sak der slike endringer ble gjort i ettertid uten at det ble fattet vedtak om å gi endringen virkning som statlig arealplan finner vi i saken om Andmyran vindkraftverk. Her fattet NVE vedtak om utvidelse av planområdet for å kompensere for areal som ble tatt ut som følge av OEDs klagevedtak uten å fatte vedtak om å gi disse endringene virkning som statlig arealplan. Dette reiser spørsmålet om et slikt etterfølgende vedtak om endring av konsesjonen automatisk må anses som også å utgjøre en endring av det statlige arealplanvedtaket.

Etter ordlyden i pbl § 6-4 tredje ledd skal et vedtak om statlig arealplan angå en «endelig konsesjon», og denne konsesjonen skal «ha virkning som statlig arealplan.» Bestemmelsen setter etter sin ordlyd strenge grenser for hva som omfattes av vedtaket om statlig arealplan. Når lovgiver har benyttet begrepet «endelig konsesjon» innebærer dette at man har prioritert hensynet til forutberegnelighet. Alle relevante aktører skal ha trygghet for at det endelige ord er sagt om de forhold som er avklart i konsesjonen på tidspunktet for det statlige arealplanvedtaket. Slike vedtak har kommet etter en lang prosess der alle parter skal ha hatt gode muligheter for å presentere sine synspunkter og ønsker. Det er derfor ikke vektige hensyn for å kunne føre omkamper om de temaene som er fastlagt når den «endelige konsesjonen» er gitt status som statlig arealplan. Med dette utgangspunktet må konklusjonen

bli at et vedtak om statlig arealplan markerer at departementet anser konsesjonsvedtaket som «endelig».

I saken om Andmyran vindkraftverk var det åpenbart at begrensningen i areal ville få konsekvenser for konsesjonæren. Det er ikke noe som skulle tilsi at myndighetene skulle ha behov for å fatte vedtak om statlig arealplan uten å avklare et så sentralt spørsmål som den geografiske avgrensningen av konsesjonen. Følgelig var den etterfølgende utvidelsen av planområdet gjennom NVEs en endring av konsesjonen selv om det i NVEs vedtaksdokument anføres at departementet «forutsatte i sin klageavgjørelse ... at NVE utformet et nytt konsesjonsdokument med nødvendige spesifikasjoner i tråd med departementets vedtak.» NVE argumenterer tilsynelatende med at endringen var forutsatt i OEDs klagevedtak, noe som ikke var tilfellet. For at NVEs vedtak skulle være gyldig måtte det i tilfelle vært fattet vedtak om at endringen skulle ha virkning som statlig arealplan.

Et nærliggende argument som kan anføres for at NVEs vedtak likevel kan være gyldig, er at NVEs vedtak om endring av konsesjonen også må anses som et vedtak om endring av det statlige arealplanvedtaket selv om dette ikke kommer eksplisitt til uttrykk i NVEs vedtak. Det kan også vises til at NVE i et slikt vedtak har gjennomført en høring av relevante parter og tatt hensyn til deres synspunkter. Dette vil åpenbart være en «pragmatisk» tilnærming som kan sikre effektiv og dynamisk saksbehandling. Imidlertid støter disse synspunktene an mot hensyn til forutberegnelighet og å sikre en grundig og god saksbehandling av vedtak om statlig arealplan. Når man først bringer på banen et vedtak om statlig arealplan må det, i tråd med forvaltningsloven § 17 og den spesielle stilling en statlig arealplan er ment å ha, foreligge en særlig forpliktelse til å sikre seg at «saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.»

Et annet argument som kan anføres i en slik sak er det her er snakk om en saksbehandlingsfeil – at vedtaket ble fattet som et konsesjonsvedtak og at det ikke ble fattet eget vedtak om virkning som statlig arealplan – kan repareres med henvisning til forvaltningsloven § 41. Dette argumentet møter sentrale innvendinger. For det første er det tvilsomt om man kan anse en slik feil som en saksbehandlingsfeil. Paragraf 41 gjelder bare «reglene om behandlingsmåten i denne lov eller forskrifter gitt i medhold av loven.» Vedtaket omfattes følgelig neppe av regelen, dels fordi feilen ikke kan anses som en feil i «behandlingsmåten», men i hvilken type vedtak som ble fattet. Det kan også argumenteres for at vedtak om virkning som statlig arealplan må fattes av departementet og ikke kan fattes av NVE (se neste punkt), og at NVE dermed mangler personell kompetanse. En slik mangel kan ikke repareres etter § 41.

5. Kan endringer i vedtak om statlig arealplan delegeres til NVE?

Etter pbl § 6-4 og energiloven § 3-1 skal statlig arealplan vedtas av departementet. Etter forskrift om delegering av myndighet etter energiloven til Norges vassdrags- og energidirektorat (FOR-2009-06-26-858) kan det se ut til at OED har delegert myndighet til å fatte vedtak om statlig arealplan etter energiloven § 3-1 til NVE. Delegasjonsvedtaket innebærer at all kompetanse etter energiloven delegeres til NVE med mindre den er unntatt fra delegasjon. I relasjon til § 3-1 er det gjort unntak der det «i forskrift er fastsatt at vedtak fattes av Kongen i statsråd», og unntaket er begrenset til konsesjonsvedtak. Tilsynelatende innebærer dette at vedtak om statlig arealplan er delegert til NVE.

Imidlertid er det også i forskriften inntatt et unntak om at delegasjonen ikke omfatter «departementets forskriftskompetanse etter energiloven.» Det kan argumenteres for at kompetansen til å fatte statlig arealplanvedtak må anses som en del av departementets forskriftskompetanse. Dette følger av at konsesjonsvedtaket som følger av det statlige arealplanvedtaket må anses å ha tilsvarende rolle og virkning som kommuneplanens arealdel. At vedtak om kommuneplanens arealdel blir å anse som forskrift har kommet til uttrykk i forarbeidene til pbl.²¹

Et annet sentralt punkt er om OED har adgang til å delegerer myndighet også etter pbl. Utgangspunktet for OEDs myndighet til å fatte vedtak om statlig arealplan er regelen i pbl. Regelen kom inn i energiloven som en konsekvens av utarbeidelse av ny pbl. I forarbeidene vises det til omtalen av § 6-4 når bestemmelsen i energiloven skal begrunnes. I henhold til forarbeidene til pbl er det gitt uttrykk for at statlige planoppgaver og planleggingsmyndighet etter «alminnelige delegasjonsregler» kan legges til «fylkesmannen og andre underliggende statsetater.»²² Det er imidlertid uklart om dette også gjelder forskriftskompetanse etter loven, og dermed om planvedtak som etter uttalelser i forarbeidene er å anse som forskriftsvedtak kan delegeres. Etter forskrift om overføring av myndighet til Olje- og energidepartementet etter lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) § 6-4 (FOR-2009-06-26-858) er det ikke tatt stilling til spørsmålet om videre delegering av myndigheten til NVE.

Dersom NVE skulle fatte vedtak om konsesjoners virkning som statlig arealplan, må dette eventuelt fremkomme uttrykkelig av vedtaket. Jeg er ikke kjent med eksempler på at NVE har fattet slike vedtak.

Konklusjonen er at det er usikkert om OED har adgang til å delegerer vedtak om statlig arealplan til NVE. Det er også uklart om det per dags dato foreligger noe slikt vedtak om delegasjon. Det er på denne bakgrunn behov for å klargjøre kompetansefordelingen mellom OED og NVE vedrørende statlige arealplanvedtak.

6. Hva er forholdet mellom statlig arealplan og detalj- og MTA-plan?

På bakgrunn av drøftelsen over, må det først avklares om vedtak av detalj- og MTA-planer er å anse som omfattet av det statlige arealplanvedtaket. I noen tilfeller fattes vedtak om statlig arealplan etter at det har vært fattet vedtak om detalj- og MTA-plan. I slike tilfeller vil det være naturlig å anse slike planer som omfattet av vedtaket, også i tilfeller der vedtaket om statlig arealplan bare viser til konsesjonen, slik tilfellet var i saken om Gismarvik vindkraftverk. En slik tolkning av vedtaket kan imidlertid aktualisere problemstillinger knyttet til rettsvirkningene av det statlige arealplanvedtaket i den forstand at det vil kunne gjøre det vanskeligere å endre detalj- og MTA-planer i ettertid. Slike endringer vil, i henhold til konklusjonen over, måtte skje gjennom nytt statlig arealplanvedtak. Derfor vil det være mest ryddig om det statlige arealplanvedtaket eksplisitt tar stilling til om det kun angår konsesjonen eller også er ment å dekke detalj- og/eller MTA-planen. Dette vil også være i tråd med hensynet til at forvaltningsvedtak bør utformes klart og entydig, blant annet for å unngå misforståelser og fremme forutsigbarhet.

²¹ Ot.prp. nr. 32 (2007–2008) s. 65.

²² Ibid. s. 184.

Der det først fattes vedtak om statlig arealplan og deretter vedtas en detalj- og/eller MTA-plan er utgangspunktet i henhold til lovenes ordlyd at det statlige arealplanvedtaket bare angår konsesjonen og ikke de etterfølgende planvedtakene. Forarbeidene og forvaltningspraksis gir ikke grunnlag for den motsatte presumsjonen; at etterfølgende detalj- og MTA-planer er omfattet av vedtaket om å gi konsesjonen status som statlig arealplan. For at de etterfølgende planene skal anses som omfattet av det statlige arealplanvedtaket, må det derfor være særlige holdepunkter for det.

For det første kan slike holdepunkter tenkes etablert i vedtaket om statlig arealplan, ved at det gis uttrykk for at etterfølgende detalj- og/eller MTA-planer automatisk blir gitt status som statlig arealplan. Departementet har imidlertid i henhold til ordlyden i pbl § 6-4 og energiloven § 3-1 ikke anledning til å fatte et vedtak med et slikt innhold. Etter bestemmelsene er det bare «endelig konsesjon» som kan gis virkning som statlig arealplan, og det ligger ikke inne noen hjemmel til å gi dette vedtaket samme virkning for etterfølgende presiseringer av konsesjonen gjennom detalj- eller MTA-planer.

For det andre kan det etableres holdepunkt for at detalj- og/eller MTA-planen er å anse som statlig arealplan gjennom et eget vedtak om at planen skal ha slik virkning. Det er ingen grunn til at det ikke skulle være adgang til å fatte et vedtak med slikt innhold, for eksempel sammen med departementets vedtak i klagesak. Hvorvidt NVE har adgang til å fatte slikt vedtak sammen med godkjenning av slike planer avhenger av om det foreligger delegasjon av slik myndighet, jfr drøftelsen i foregående punkt.

I henhold til standardvilkår i vindkraftkonsesjoner for utforming av detalj- og MTA-planer, skal slike planvedtak holdes innenfor de rammene konsesjonen oppstiller. Det kan følgelig ikke i disse vedtakene gjøres endringer i de deler av konsesjonsvedtaket som er avgjort med rettslig bindende virkning. Men som antydnet i drøftelsen over (punkt 3), kan det være uklart hva som er avgjort med rettslig bindende virkning i konsesjonen.

Et spørsmål av praktisk betydning er relasjonen mellom konsesjonen med virkning som statlig arealplan, etterfølgende detalj- og MTA-plan, og kommunens planmyndighet. I følge systemet for planvedtak i pbl er hovedregelen at «ny plan ... går ved eventuell motstrid foran eldre plan eller planbestemmelse for samme areal med mindre annet er fastsatt i den nye planen ...» (§ 1-5). Det er ikke regler i pbl om at statlig arealplan er til hinder for etterfølgende planvedtak i kommunen. Dersom det er ønskelig å innføre begrensninger i muligheten til å endre statlig arealplan kan det fattes vedtak om det etter § 11-18. Statlige myndighetene har også mulighet til å reise innsigelser til planforslag og eventuelt fatte vedtak om endring av kommunens planer dersom det skulle bli vedtatt planer i strid med det statlige arealplanvedtaket (se §§ 5-4, 11-16, 3. ledd og 12-13, 3. ledd).

Disse utgangspunktene i pbl kan være problematiske i lys av koblingen mellom det statlige arealplanvedtaket og konsesjonen, samt reglene om den spesielle stillingen som energitiltak har i pbl gjennom reglene i §§ 1-3 andre ledd og 12-1 tredje ledd. Samlet kan det argumenteres for at kommunen gjennom sin planmyndighet ikke skal kunne gripe inn i konsesjonsprosessen fram mot en vindkraftutbygging gjennom bruk av sin plankompetanse der det er fattet vedtak om å gi konsesjonen virkning som statlig arealplan. Hensikten med vedtaket om statlig arealplan er nettopp å få en endelig

avgjørelse av uenighet mellom kommunen og statlige myndigheter om gjennomføring av blant annet vindkraftutbygginger.

På den annen side er det ikke slik at kommunen mister sin planmyndighet i konsesjonsområdet, selv om uenighet om en vindkraftutbygging har blitt avgjort i statens favør gjennom statlig arealplanvedtak. Kommunen kan fremdeles fatte planvedtak for området så lenge disse ikke kommer i konflikt med gjennomføring av konsesjonen. Her kan det selvsagt være ulike oppfatninger om et gitt planvedtak vil reise slike problemstillinger, og dette må løses ved at det eventuelt reises innsigelse mot planforslag når disse sendes på høring. Ettersom vindkraftkonsesjoner er tidsbegrenset, har kommunen sterk og velbegrunnet interesse i å kunne legge til rette for etterbruk av områdene gjennom planvedtak.

Vedlegg 1: Oppsummering av utredning om statlige planvedtak i vindkraftsaker

Utredningen av 18. juli 2020 konkluderte med at statlig arealplan for vindkraftutbygging bare kan benyttes dersom ett av to alternative vilkår er oppfylt: 1) dersom den konkrete utbyggingen er nødvendig for gjennomføringen av viktige statlige eller regionale utbyggingstiltak, eller 2) når andre samfunnsmessige hensyn tilsier det. En vindkraftutbygging som ikke er viktig som element i statlig eller regional energiforsyning vil som utgangspunkt ikke oppfylle det første vilkåret. Et utbyggingstiltak som heller ikke er viktig for lokal energiforsyning eller for ivaretagelse av andre lokale samfunnshensyn vil ikke oppfylle det andre vilkåret. I slike tilfeller kan ikke statlig arealplan benyttes for å tvinge igjennom en vindkraftutbygging som ellers vil stride mot kommunens arealplaner. Hvorvidt disse vilkårene er oppfylt i et konkret statlig arealplanvedtak vil i en viss utstrekning kunne overprøves av domstolene.

Dersom en miljø-, transport- og anleggsplan og/eller en detaljplan skal anses som omfattet av en statlig arealplan må dette fastslås uttrykkelig i vedtaket som gir konsesjonen status som statlig arealplan. Et vedtak om statlig arealplan må oppfylle enkelte av de prosessuelle saksbehandlingskravene som gjelder for planvedtak i pbl. Av dette følger at dersom en miljø-, transport- og anleggsplan og/eller en detaljplan gjøres til en del av den statlige arealplanen, må departementet foreta en selvstendig redegjørelse for og vurdering av uenigheter mellom utbygger og kommunale myndigheter basert på en konsekvensutredning som oppfyller kravene til prosjektutredning i konsekvensutredningsforskriften.

En statlig arealplan er ikke til hinder for at kommunen i ettertid fatter reguleringsplanvedtak for (deler av) det samme området med mindre det er vedtatt en statlig planbestemmelse om at det ikke skal være adgang til nytt reguleringsplanvedtak eller at den statlige arealplanen skal gå foran etterfølgende planer ved motstrid (pbl § 1-5). Dersom det ikke er vedtatt slik planbestemmelse sammen med den statlige arealplanen kan statlige myndigheter reise innsigelser mot en foreslått reguleringsplan etter de generelle reglene om dette, eller oppheve en vedtatt reguleringsplan dersom den strider mot nasjonale interesser (pbl § 12-13).

Vedlegg 2: Skriftlig spørsmål fra Arne Nævra (SV) til olje- og energiministeren²³

Spørsmål

Arne Nævra (SV): Konesjonsbehandlingen i vindkraftsaker har vært omstridt. I forbindelse med debatten som kommer omkring Meld. St. 28 (2019 –2020) vil utvilsomt spørsmålet om bruk av Plan- og bygningsloven og Energiloven komme opp. En sentral del av dette er bruk av statlig plan. I begrunnelsen for dette spørsmålet henvises til en viktig juridisk utredning omkring legaliteten for bruk av statlig plan.

Hvilke vurderinger har ligget til grunn for bruk av statlig plan i vindkraftsaker, og i hvilke prosjekter har dette vært brukt?

Begrunnelse

Det henvises til en fersk utredning gjort av forskningsprofessor Ole Kristian Fauchald ved Fridtjof Nansens institutt, som setter spørsmålsteget ved anvendelsen av statlig plan i mange vindkraftsaker: <https://motvind.org/wp-content/uploads/2020/08/Fauchald-utredning-statlige-arealplaner-vindkraft-2020.pdf>

Svar

Tina Bru: Regjeringen har vært tilbakeholden i bruken av statlig plan i konsesjonsprosesser knyttet til vindkraft. Lokaldemokratiet og kommunenes synspunkter skal, og bør veie tungt, i konsesjonssaker. Dette er en tilnærming jeg vil videreføre. Derfor varslet også regjeringen i Meld. St. 28 (2019-2020) om endringer i konsesjonsbehandlingen av vindkraft på land at kommunene skal involveres tettere og bedre i fremtidige konsesjonssaker.

I de tilfeller hvor det har vært grunnlag for å anvende statlig plan er det hjemlet i plan- og bygningsloven § 6-4 tredje ledd hvor det heter at departementet "uten videre" kan bestemme at endelig konsesjon til kraftproduksjonsanlegg skal ha virkning som statlig arealplan.

Det er ikke knyttet særlige saksbehandlingsregler til bruken av statlig arealplan på konsesjonspliktige energiproduksjonsanlegg. Det er heller ikke knyttet særlige vilkår for når bestemmelsen kan anvendes, ut over at vedtaket må rette seg mot en endelig konsesjon til et kraftproduksjonsanlegg. Dette følger også av energiloven § 3-1 fjerde ledd, der det heter at departementet kan bestemme at ethvert anlegg med endelig konsesjon (....) uten videre skal ha virkning som statlig plan etter plan- og bygningsloven § 6-4. Bestemmelsen kan i tillegg komme til anvendelse på ethvert anlegg med endelig konsesjon. Det kan ikke innfortolkes noen betingelse om at tiltaket er viktig som element i statlig eller regional

²³ Dokument nr. 15:2407 (2019-2020), besvart: 04.09.2020, <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=80788>

energiforsyning eller er viktig for lokal energiforsyning eller for ivaretagelse av andre lokale samfunnshensyn.

Jeg viser også til Ot.prp. nr. 32 (2007-2008) kapittel 3.6.2 Nærmere om energiltak, der det heter: "for å sikre at konsesjonspliktige tiltak for produksjon for elektrisk energi kan gjennomføres i tilfeller hvor kommunen ikke legger til rette for tiltaket gjennom planendring eller dispensasjon, foreslås det inntatt en bestemmelse i § 6-4 tredje ledd som gir Olje- og energidepartementet adgang til å bestemme at endelig konsesjon kan gis virkning som statlig plan."

Det er en forutsetning for anvendelsen av § 6-4 tredje ledd at det er gjennomført en statlig konsesjonsprosess etter energiloven. Jeg mener det er et viktig prinsipielt og praktisk argument at det har lite for seg å gjennomføre konsesjonsprosesser etter lovverket uten at staten har mulighet til å bestemme at endelige konsesjonsvedtak kan gjennomføres.

Bruken av statlig plan for energianlegg med endelig konsesjon er underlagt forvaltningens frie skjønn. Jeg vil imidlertid igjen understreke at selv om vurderingen etter bestemmelsen er underlagt forvaltningens frie skjønn, har denne regjeringen en høy terskel for å gripe inn overfor det kommunale selvstyret. Beslutning om statlig plan skal brukes med varsomhet, og er underlagt de begrensninger som følger av læren om forvaltningens frie skjønn og etter at kommunens syn er innhentet og vurdert.

Jeg vil også påpeke at kravet om å utarbeide miljø-, transport og anleggsplan (MTA-plan) er nedfelt som vilkår i konsesjonen. Godkjenning av MTA-plan skal skje innenfor de rammer konsesjonen oppstiller. Om konsesjonen gis virkning som statlig arealplan gjelder det samme. Godkjenning av MTA-plan må skje innenfor gjeldende konsesjon, og vil da være innenfor rammene til gjeldende plan. Godkjenning av detaljplan og MTA skjer for øvrig ved enkeltvedtak, og i tråd med forvaltningsrettslige krav til saksbehandling.

Med forbehold om at det kan være vedtak om statlig plan i tidligere regjeringsperioder som ikke er fanget opp i oversikten nedenfor, er følgende konsesjonsvedtak til vindkraft gitt virkning som statlig arealplan etter anmodning fra vertskommunen:

- Roan, Kvenndalsfjellet og Storheia vindkraftverk på Fosen
- Sørfjorden vindkraftverk i Hamarøy
- Øyfjellet vindkraftverk i Mosjøen

Dessuten er følgende konsesjonsvedtak til vindkraftverk gitt virkning som statlig arealplan da OED stadfestet konsesjonen i forbindelse med klagebehandling eller i forbindelse med detaljer i slutfasen og/eller mens prosjektet var under bygging:

- Andmyran vindkraftverk på Andøya
- Haram vindkraftverk i Ålesund
- Tysvær vindkraftverk
- Tellenes vindkraftverk i Dalane
- Skurvenuten i Gjesdal

